

Barn som olovligen förs bort eller kvarhålls i ett annat land

Innehåll

Inledning	3
När är bortförandet eller kvarhållandet olovligt?	4
Svensk rätt	4
Vem är vårdnadshavare?	4
Har en förälder som har gemensam vårdnad rätt att ta barnet utomlands?	5
Har en förälder som har ensam vårdnad rätt att ta barnet utomlands?	5
Internationell rätt	5
1980 års Haagkonvention	6
Konventionens syfte	6
När är konventionen tillämplig?	6
Hur ser utsikterna ut?	7
Vad bör <u>du</u> göra i ett Haagkonventionsärende?	8
Vad händer efter att du lämnat in en ansökan enligt Haagkonventionen till UD?	10
Icke-konventionsärenden	13
Förebyggande åtgärder	15
Kostnader	18
Andra processer som kan pågå parallellt med processen om återförande	20
Egenmäktighet med barn	20
Vårdnadstvist	20

Övrigt att tänka på	21
Media	21
Återförande på egen hand	21
Bryssel II-förordningen	22
Bryssel II-förordningen i förhållande till 1980 års Haagkonvention	22
Utsträckt giltighet av svensk vårdnadsdom	23
1996 års Haagkonvention	24

Inledning

Antalet barn som olovligen förs bort eller hålls kvar i ett annat land än det där barnet är bosatt har ökat under senare år.

Den här skriften är till för att ge dig som drabbad förälder ett praktiskt stöd genom att erbjuda information om vad du själv kan göra som förälder, vad du kan få hjälp med och vart du kan vända dig. Den erbjuder samtidigt information om vad du *inte* kan få hjälp med. Den informationen är också viktig för att dina förväntningar ska vara realistiska.

Vi vill understryka att Utrikesdepartementet (UD) *inte* kan vara ditt ombud. Vi vill därför uppmana dig att anlita en advokat som väl känner till den här typen av ärenden, om du skulle få problem som kan kräva en domstolsprövning.

Skriften vänder sig även till dig som misstänker att ditt barn kan komma att föras bort. Du får information och tips på hur du kan agera för att i möjligaste mån förebygga ett bortförande.

Barnbortföranden sker både till och från Sverige. Skriften handlar dock framför allt om barnbortföranden från Sverige.

Den här skriften tar även upp frågor som har att göra med vårdnaden och umgänget med ditt barn i internationella sammanhang. Som exempel kan nämnas frågan vad som gäller om du har en svensk dom om umgänge, men barnet har flyttat till ett annat land.

De ofta svåra frågor som man ställs inför på det aktuella området har gjort att flera länder känt behov av ett utökat internationellt samarbete. Det är framför allt tre internationella överenskommelser som är viktiga - 1980 års Haagkonvention¹, Bryssel II-förordningen² och 1996 års Haagkonvention³.

1. 1980 års Haagkonvention om de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn.

2. Rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000.

3. 1996 års Haagkonvention om behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet och samarbete i frågor om föräldraansvar och åtgärder till skydd för barn.

När är bortförandet eller kvarhållandet olovligt?

Svensk rätt

Att ett barn blir fört till eller kvarhållet i ett annat land, behöver inte betyda att den bortförande föräldern har gjort något fel. Det beror på hur vårdnadsförhållandena ser ut i det aktuella fallet. Vårdnad om barn regleras i 6 kap. föräldrabalken. Nedan följer en kort redogörelse för hur vårdnaden bestäms och vilka rättigheter och skyldigheter man har som vårdnadshavare när det gäller att ta med sig barnet utomlands.

Vem är vårdnadshavare?

- Om föräldrarna är gifta när barnet föds får föräldrarna automatiskt gemensam vårdnad om barnet. Vid en eventuell skilsmässa kvarstår enligt huvudregeln den gemensamma vårdnaden.
- Om föräldrarna inte är gifta när barnet föds får modern ensam vårdnad. Föräldrarna kan dock anmäla att de vill ha gemensam vårdnad, antingen till socialnämnden eller till Skatteverket.

- Om föräldrarna vid en separation inte kan komma överens om vem som ska ha vårdnaden om barnet och en domstolsprocess blir nödvändig, prövas vårdnadsfrågan av tingsrätt. Alltid när det gäller frågor om vårdnad, boende och umgänge ska barnets bästa komma i främsta rummet. Det framgår tydligt av lagtexten att man i bedömningen särskilt ska titta på barnets behov av en god och nära kontakt med båda föräldrarna och en eventuell risk att barnet ska föras bort eller hållas kvar.

Om tingsrätten dömer till ensam vårdnad för den ena föräldern kan den samtidigt bestämma att den andra föräldern har rätt till umgänge under vissa tider.

Har en förälder som har gemensam vårdnad rätt att ta barnet utomlands?

Gemensam vårdnad innebär att båda föräldrarna ska besluta i frågor som rör barnet. En av föräldrarna får alltså inte flytta från Sverige med barnet utan den andra förälderns medgivande. Detta gäller även om barnet bor enbart hos den ena föräldern.

Har en förälder som har ensam vårdnad rätt att ta barnet utomlands?

En förälder som är ensam vårdnadshavare har rätt att ta med sig och flytta utomlands med barnet utan den andre förälderns medgivande. Det är dock, inte minst för barnets skull, alltid bäst att vara överens med den andra föräldern och tillsammans försöka komma fram till en lösning som, så långt möjligt, passar alla inblandade. Om den andra föräldern till exempel har umgängesrätt med barnet är det lämpligt att försöka se hur tiderna för umgänget om nödvändigt kan förändras, så att barnet och den andra föräldern kan fortsätta sin kontakt.

Internationell rätt

I dagens samhälle där vi reser, bor och arbetar utomlands och skapar relationer över gränserna i allt större utsträckning är det nödvändigt med bestämmelser som tar hänsyn till det. Det räcker

inte med vår svenska lagstiftning utan vi behöver internationella bestämmelser och överenskommelser. På privaträttens område finns ett antal internationella konventioner och vissa av dem har betydelse för ärenden med bortförda barn. Nedan lämnar vi en kortfattad redogörelse för de viktigaste av dessa.

1980 års Haagkonvention

När det gäller ärenden där föräldrar olovligt för sina barn utomlands är det framför allt konventionen om de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn som styr ett ärendes hantering. Konventionen är ett viktigt instrument för internationellt samarbete när det gäller olovligt bortförda barn.

Drygt 90 länder har tillträtt konventionen. För en uppdaterad lista av vilka länder den gäller, se http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.status&cid=24

Konventionens syfte

Haagkonventionen har i huvudsak två syften:

- att säkerställa ett snabbt återförande av ett olovligt bortfört eller kvarhållet barn till det land där barnet är bosatt,
- att skydda rätten till vårdnad och umgänge

När är konventionen tillämplig?

Ett antal kriterier måste vara uppfyllda för att Haagkonventionen ska gälla när ett barn förts bort från eller hålls kvar utanför Sverige:

- Barnet var bosatt i Sverige omedelbart före bortförandet.
- Den förälder som ansöker om återförande av barnet har gemensam eller ensam vårdnad om barnet enligt svensk lag. Dessutom ska föräldern även i praktiken ha utövat vårdnaden när barnet fördes bort eller hölls kvar, eller skulle ha gjort det om det hade varit möjligt.
- Barnet ännu inte har fyllt 16 år.

Hur ser utsikterna ut?

I de fall där Haagkonventionen är tillämplig finns relativt goda möjligheter att få till stånd ett återförande av barnet. I genomsnitt klaras cirka 85 procent av ärendena upp. Det kan till exempel ske genom att den bortförande föräldern går med på att frivilligt återföra barnet, eller genom att domstol beslutar att barnet ska återföras. Men det kan också ske genom att domstol ger den bortförande föräldern rätt att behålla barnet. Det kan vara fallet om någon av de undantagsbestämmelser som finns i konventionen och som anger när ett återförande kan vägras är tillämplig. Du kan läsa mer om detta under avsnittet "Vad händer när du lämnat in en ansökan enligt Haagkonventionen till UD?" på sidan 10. Även om majoriteten av konventionsärendena klaras upp är det viktigt att komma ihåg att processen kan ta lång tid.

Om du själv tycker det är svårt att avgöra huruvida kriterierna ovan är uppfyllda i ditt fall och om Haagkonventionen är tillämplig eller inte, kan du alltid kontakta UD som kan göra en preliminär bedömning av om ditt ärende är ett Haagkonventionsärende eller inte. Om ditt ärende inte är ett Haagkonventionsärende kan UD i vissa fall ändå vara till hjälp. Du kan läsa mer om det i avsnittet "Icke-konventionsärenden" på sidan 13.

Vad bör du göra i ett Haagkonventionsärende?

Om ditt barn blir bortfört är det viktigt att du så snabbt som möjligt samlar in information och alla relevanta handlingar till myndigheter och andra berörda som du har eller kan få tag på. Det kan inte nog understrykas att det är viktigt att du handlar snabbt. Haagförfarandet vilar på att man på ett så snabbt och effektivt sätt som möjligt kan sätta igång med processen att återföra ditt barn. Det gäller i första hand att få fram uppgifter om var barnet befinner sig och eventuella kontaktuppgifter om den person som fört bort eller håller kvar barnet. Viktigt är också att kunna lämna uppgifter om andra personer i det land där du tror barnet finns som kan tänkas ha information. Det är också viktigt att du är nåbar, ifall barnet själv försöker kontakta dig, men också om aktuella myndigheter snabbt behöver få kontakt med dig. Nedan följer några exempel på vad du bör göra.

1. Kontakta Utrikesdepartementet

UD är centralmyndighet för ärenden med olovligt bortförda och kvarhållna barn. Det innebär att UD lämnar uppgifter och förmedlar hjälp till föräldrar och att UD samarbetar med andra länders centralmyndigheter i den här typen av ärenden.

Om ditt barn har blivit bortfört bör du ringa till UD för att få vägledning om hur du kan gå vidare i ditt ärende. Telefonnumret till vår växel är 08-405 10 00.

2. Anlita en advokat/ett ombud

Vid en första kontakt med UD kommer du troligtvis uppmanas att anlita ett ombud. Ett ombud är en jurist eller advokat som hjälper dig och som företräder dig i ditt ärende. Det är inte något krav att du ska anlita ett ombud, men det underlättar ofta, eftersom ärendena kan vara komplicerade och kräva många kontakter såväl med svenska som utländska aktörer.

UD kan hjälpa dig att hitta en advokat som har erfarenhet av att arbeta med just sådana här ärenden. Om du bestämmer dig för att anlita ett ombud, hjälper han eller hon dig att ansöka om återförande av ditt barn enligt punkten 3. Angående kostnader för ombud, se avsnittet "Kostnader" på sidan 18.

Som inledningsvis sagts kan UD *inte* kan vara ditt ombud.

3. Ansök om återförande av ditt barn

När ditt barn har blivit bortfört ska du skicka in en formell ansökan till UD om återförande av ditt barn. Om du har anlitat ett ombud hjälper han/hon dig att fylla i och skicka in ansökan.

- **Ansökan**

Ansökan om återförande av ditt barn gör du på ett särskilt formulär som finns hos UD. Du kan få formuläret skickat till dig, eller själv skriva ut det från regeringens hemsida: <http://www.regeringen.se/sb/d/2555/a/13836>. Om ditt barn har förts till ett nordiskt land går det bra att använda den svenska versionen av ansökan. Till övriga länder använder du den relevanta språkversionen. Om du är osäker på vilken språkversion du ska använda, rådgör då med UD.

Det är viktigt att du fyller i samtliga uppgifter i ansökan.

- **Dokument som ska bifogas**

På sista sidan i ansökan framgår vilka dokument som ska bifogas. Det handlar om fullmakter, personbevis, eventuella domar som visar vem som har vårdnaden om barnet, foton samt en bakgrundsbeskrivning av vilken det framgår hur och när barnet försvann. Observera att dokumenten ska vara skrivna på eller översatta till relevant språk. Om ditt barn har förts till ett nordiskt land går det bra med svenska.

- **Adress dit ansökan ska skickas**

Utrikesdepartementet
Enheten för konsulära och civilrättsliga ärenden
103 39 Stockholm

4. Var medveten om att processen kan komma att ta tid

När ansökan kommer in till UD går en handläggare igenom handlingarna och vidarebefordrar dem till centralmyndigheten i det andra landet. Hur detta går till ser du i avsnittet "Vad händer efter att du lämnat in ansökan enligt Haagkonventionen", på sidan 10.

Det är svårt att ange hur lång tid det kan ta att lösa ditt ärende. Det kan röra sig om ett par månader men också om betydligt längre tid. Det är viktigt att du som förälder är medveten om att alla ärenden skiljer sig åt. Det innebär att processen kan vara snabbare och mer effektiv i vissa ärenden och länder och långsammare i andra.

Vad händer efter att du lämnat in en ansökan enligt Haagkonventionen till UD?

- Centralmyndigheternas huvudsakliga uppgifter

När UD fått in en ansökan om återförande och kontrollerat att alla nödvändiga dokument finns bifogade, skickas ansökan vidare till centralmyndigheten i det land där ditt barn befinner sig. Centralmyndigheten i det andra landet försöker som regel först få kontakt med den bortförande föräldern för att informera om konventionen och undersöka om han/hon är villig att på frivillig väg återföra barnet till Sverige. Om en sådan lösning inte är möjlig, går ärendet till domstol.

- Domstolsprocessen i det land där ditt barn befinner sig

Vem som lämnar över ärendet till domstol och vem som företräder dig varierar från land till land. I de allra flesta fall utses ett lokalt ombud för dig, det vill säga en jurist eller advokat som företräder dig på plats i det andra landet. Det andra landets centralmyndighet ordnar oftast med detta, men i vissa fall kan du vara tvungen att hitta ett sådant ombud på egen hand. I så fall kan du få hjälp med detta av ditt svenska ombud eller av UD. Det lokala ombudet lämnar in ansökan till rätt domstol i det aktuella landet och för också din talan där. I vissa länder är det dock centralmyndigheten som skickar ansökan direkt till domstolen.

Målsättningen är att domstolen ska fatta beslut i ärendet inom sex veckor från det att den tagit emot ansökan men ofta tar det längre tid. Ofta sker en muntlig förhandling i domstolen. Det är vanligtvis inte nödvändigt att du deltar under förhandlingen, utan det kan räcka med att ditt lokala ombud företräder dig. Den förälder som har fört bort barnet har också ofta ett ombud som företräder honom/henne.

Det domstolen ska ta ställning till är om bortförandet eller kvarhållandet var/är olovligt och om barnet ska återföras eller inte. Domstolen ska alltså *inte* ta ställning i vårdnadsfrågan eller bedöma vem av er som är mest lämplig som vårdnadshavare.

Huvudregeln enligt Haagkonventionen är att ett barn ska återföras i de fall då domstolen konstaterat att bortförandet eller kvarhållandet är olovligt. Det finns dock vissa undantag när ett återförande kan vägras. Det i praktiken viktigaste undantaget är om den bortförande föräldern lyckas övertyga domstolen om att det finns en *allvarlig* risk för att barnet skulle utsättas för fysisk eller psykisk skada eller försättas i en situation som inte är godtagbar om det återfördes. Det är den förälder som fört bort barnet eller som håller det kvar hos sig som ska övertyga domstolen. Vidare ska det vara fråga om en allvarlig risk. Det räcker alltså inte med att den föräldern kan visa att barnet har det sämre ekonomiskt eller socialt om det återfördes.

Vidare kan ett återförande vägras om barnet själv motsätter sig ett återförande och det har uppnått en sådan ålder och mognad att man bör ta hänsyn till hans/hennes vilja

Om domstolen kommer fram till att bortförandet var olovligt och ingen av punkterna ovan är tillämpliga, ska den besluta att barnet ska återföras.

Möjligheten att överklaga domstolens beslut finns i samtliga konventionsländer. Både den som ansökt om återförande enligt Haagkonventionen och den som fört bort barnet har rätt att överklaga. Hur detta går till i det aktuella landet kan ditt lokala ombud informera om.

- Återförandet

När domstolen har beslutat att ett barn ska återföras innebär det att den förälder som fört bort barnet ska lämna ifrån sig det. Om föräldern inte gör det kan han/hon få böta och/eller drabbas av andra sanktioner. Om det är nödvändigt kan polisen hämta barnet. Domstolen kan inte tvinga den bortförande föräldern att själv återvända till Sverige med barnet. Du kan därför själv bli tvungen att resa till aktuellt land och hämta hem barnet. Angående kostnader, se avsnittet "Kostnader" på sidan 18.

Icke-konventionsärenden

Om ditt barn har förts till ett land som *inte* har tillträtt Haagkonventionen, betyder det att det landet inte är bundet av konventionen och inte heller tillämpar den. Istället är det landets egen, nationella lagstiftning som reglerar om och under vilka förutsättningar ett återförande kan ske.

I icke-konventionsländer finns inte heller någon centralmyndighet för den här typen av ärenden. UD har alltså inte någon naturlig motpart att samarbeta med i det landet. Detta, tillsammans med det faktum att det är det landets nationella lagstiftning som gäller, gör att UD:s möjligheter att agera är betydligt mer begränsade än i ärenden med länder som har tillträtt konventionen. UD:s möjligheter att kunna hjälpa till beror på om den bortförande föräldern och/eller myndigheterna i det andra landet är villiga att samarbeta. Uppskattningsvis 25-30 procent av icke konventionsärendena klaras upp.

Det snabbaste och smidigaste sättet att få tillbaka ett bortfört/kvarhållet barn är därför att försöka få den bortförande föräldern att frivilligt återlämna barnet. Om det inte lyckas kan det enda återstående alternativet för dig vara att inleda en process i det aktuella landet om att få vårdnad eller umgänge med ditt barn enligt det andra landets lag. Det innebär oftast att du får väcka talan om detta vid en domstol i det landet. Om du bestämmer dig för att driva ditt ärende rättsligt i det land dit barnet bortförts är det viktigt att tänka på att varje land bestämmer sin egen lagstiftning och den utländska domstolen kommer att tillämpa sitt lands nationella lagstiftning. Vissa länders lagstiftning ser helt annorlunda ut än Sveriges när det till exempel gäller vem av föräldrarna som anses vara vårdnadshavare. Ett bortförande som är olovligt i Sverige kanske inte anses olovligt enligt det andra landets lag. Sverige kan inte lägga sig i andra länders rättssystem eller domstolsprocesser, lika lite som andra länder kan göra så i Sverige. Du bör därför anlita ett lokalt ombud, (en jurist eller advokat på plats) som känner till landets lagstiftning och kan språket. Advokatkostnader varierar mellan olika länder. För information om rättshjälp, se avsnittet "Kostnader" på sidan 18.

Sammanfattningsvis kan UD, tillsammans med Sveriges ambassader och konsulat, ge följande hjälp till en drabbad förälder:

- Hjälpa till med att försöka lokalisera barnet om du som drabbad förälder kan lämna information om var barnet antas befinna sig eller har kontaktuppgifter till andra personer (t.ex. släktingar) som kan veta var barnet befinner sig.
- Kontakta den bortförande föräldern och undersöka om denne kan tänka sig att frivilligt återföra barnet till Sverige eller komma överens om umgänge.
- Ge förslag på lokala advokater som kan vara villiga att hjälpa dig driva ditt ärende rättsligt i det land dit barnet bortförts eller där det kvarhålls.
- Hjälpa till med vissa praktiska saker inför en eventuell resa för dig i syfte att till exempel försöka få till stånd en frivillig överenskommelse med den andre föräldern, närvara vid en rättegång, umgås med barnet eller återföra barnet om de rättsliga förutsättningarna för att återföra barnet är uppfyllda. I undantagsfall kan UD även bekosta vissa sådana resor.

Vad UD inte kan göra

- Hjälpa till med att återföra barnet i strid med det andra landets nationella lagstiftning.
- Ingripa i enskilda rättsliga ärenden/processer eller rättssystemet i det andra landet.
- Hjälpa till med en polisanmälan eller försöka få en internationell arresteringsorder verkställd utomlands.
- Stå för advokatkostnader.
- Ge juridisk rådgivning eller företräda dig i domstol.

Dubbelt medborgarskap

Många barnbortföranden omfattar föräldrar och barn som är medborgare både i Sverige och i det land barnet har förts till. Vissa länder tar inte hänsyn till det svenska medborgarskapet utan betraktar barnet enbart eller framför allt som medborgare i det andra landet. I de fallen kan det vara extra svårt för svenska ambassader utomlands att agera. Det innebär även att Sverige inte kan förhindra att utländska ambassader utfärdar egna resehandlingar (pass) till svenska barn om barnen också är medborgare i sådana länder.

Förebyggande åtgärder

Det finns vissa åtgärder som du som förälder kan vidta för att, så långt möjligt, förebygga att ett bortförande sker om du misstänker att det finns en sådan risk.

- Kontakta socialtjänstens familjerätt i din kommun och/eller advokat/ombud

Socialsekreterare vid familjerätten kan hjälpa dig och den andra föräldern att komma fram till en lösning rörande vårdnad, boende och umgänge som är bäst för barnet. Även ett ombud kan hjälpa dig att prata med den andra föräldern eller hans/hennes ombud för att komma fram till den bästa lösningen rörande vårdnad, boende och umgänge. Om ni inte kan komma överens kan det finnas anledning att överväga att ansöka om ensam vårdnad och kanske också se över frågan om umgänge och umgänkesformerna.

- Skaffa dig kunskaper om det land du misstänker att barnet kan komma att föras till

Om du misstänker att ditt barn kommer att föras bort till ett visst land, till exempel för att den andra föräldern har starka band dit, ta då reda på så mycket som möjligt om den andra förälderns bakgrund där. Det kan handla om adresser och telefonnummer till familj, släkt, vänner, gamla arbetskamrater osv. Allt för att underlätta att snabbt kunna komma i kontakt med dem om ett bortförande väl skulle ske.

Om du har haft/har en bra kontakt med någon eller några av ovanstående personer, underhåll kontakten med den/dem. Det snabbaste sättet att få tillbaka sitt barn är genom frivilligt återförande. Att vara på god fot med den andra föräldrarns kontakter nere på plats kan vara till stor hjälp för att få till stånd ett återförande på frivillig väg. En sådan kontakt skulle eventuellt kunna fungera som en länk mellan dig och den andra föräldern.

- Informera dig om möjligheterna för den andre föräldern att skaffa utländska resehandlingar för barnet

Om barnets andra förälder har sitt ursprung i ett annat land än Sverige, bör du kontakta det landets myndigheter för att höra om det skulle vara möjligt för den föräldern att få ut ett pass för barnet. Vissa länder anser till exempel att fadern automatiskt har beslutanderätt om barnet. Det betyder att även om barnet endast är svensk medborgare enligt svensk lag, kanske det enligt det andra landets lag anses vara medborgare där om fadern är det. Det landets ambassad kan då utfärda ett pass för barnet om fadern ansöker om det, även om det skulle ske utan medgivande från modern.

I sådana fall är det oftast väldigt lite du kan göra, men det kan ändå vara värt att till aktuell lands ambassad i Sverige lämna in ett bevis i form av till exempel en dom på att du är vårdnadshavare, och meddela ambassaden att du motsätter dig att barnet beviljas ett pass.

- Skriv ett avtal med den andra föräldern

Om den andra föräldern har umgänge med barnet och/eller om han eller hon planerar att företa en utlandsresa med barnet som du i och för sig kanske samtycker till, men också känner viss oro inför, är det bra att skriva ett avtal med den andra föräldern. Av avtalet bör det inledningsvis framgå vem som har vårdnaden om barnet. Därefter kan det stå att den andra föräldern har ditt samtycke att göra en utlandsresa med barnet under en viss period. (Det är här viktigt att du anger vilket datum barnet ska vara tillbaka i Sverige). Både du och den andra föräldern ska sedan skriva under avtalet.

En sådan här överenskommelse påverkar sannolikt inte den andra föräldrarns beslut att föra bort eller kvarhålla barnet om han/hon redan har bestämt sig för det. Däremot kan den vara till din fördel vid en eventuell process för att få tillbaka barnet.

- Informera dagis/skola

Om du har ensam vårdnad om barnet och den andra föräldern inte har rätt till umgänge som omfattar att hämta barnet på dagis eller skola, var då noga med att informera personalen om vem eller vilka som har rätt att hämta barnet vid dagens slut. Poängtera vikten av att detta följs och se också till att den här informationen ges till eventuella vikarier och nyanställda.

- Fotografera ditt barn

Se till att fotografera barnet regelbundet eftersom fotografier är värdefulla om det skulle bli aktuellt med en efterlysning av barnet. Gör även en skriftlig beskrivning av barnets hår- och ögonfärg, längd och vikt samt andra speciella fysiska kännetecken.

- Skriv upp information om den andra föräldern

Gör en lista med viktig information om den andra föräldern – beskrivning av utseende, personnummer, passnummer och bankkontonummer. Gör även en förteckning över adresser och telefonnummer till den andra föräldrarns släktingar, vänner och affärsbekanta i Sverige för att underlätta framtida kontakter med honom/henne. Lika väl som en person i utlandet kan fungera som en länk mellan dig och den bortförande föräldern kan en person i Sverige som stod/står den bortförande föräldern nära göra det. Ett nytaget foto på den andra föräldern är också bra att ha.

- Ta kontakt med gränspolisen

I en situation där du befarar att ditt barn är på väg att omedelbart föras ut ur landet, rekommenderar vi att du kontaktar vakthavande befäl vid gränspolisen på aktuell flygplats eller gränspassage och informerar dem om situationen. Du kan bli kopplad till vakthavande befäl vid gränspolisen genom att ringa 11414.

Det är viktigt att komma ihåg att man inte kan ansöka om återförande i förebyggande syfte för att på så vis försöka hindra att barnet förs bort. Ett olovligt bortförande måste ha skett för att UD ska kunna beakta en ansökan.

Kostnader

Det kostar ingenting att ansöka om återförande av ditt barn hos UD och UD tar inte heller i övrigt betalt för sitt arbete. Det gör inte heller de andra ländernas centralmyndigheter.

Kostnader kan ändå uppstå då ditt barn blivit bortfört eller kvarhållet i ett annat land och det är då främst kostnader för ombud. Det gäller oavsett om ditt ärende är ett Haagkonventionsärende eller ett icke-konventionsärende.

Ofta kan du behöva ha ett ombud både i Sverige och i det andra landet. UD står inte för dina kostnader i det här avseendet. I Haagkonventionsärenden kan vissa länders centralmyndigheter stå för kostnaderna för ett lokalt ombud, det vill säga den jurist/advokat som företräder dig på plats, medan andra länders centralmyndigheter inte gör det.

En möjlighet att få ersättning för sina kostnader är att ansöka om rättshjälp. Om du beviljas rättshjälp betyder det att staten står för delar av, eller samtliga, de kostnader du har i samband med ärendet, det vill säga i förekommande fall även för dina advokatkostnader. Det ställs dock flera krav för att beviljas rättshjälp.

Något förenklat kan man dela upp kraven i två delar när det gäller barnbortförandeärenden. Den första delen handlar om dig och bland annat vilka betalningsmöjligheter du har. Om din inkomst anses vara tillräckligt hög för att du själv ska kunna stå för dina kostnader, beviljas du inte rättshjälp. Den andra delen handlar om vilka möjligheter som står till buds i det andra landet i fråga om rättshjälp. Det kan exempelvis vara så, att det andra landet erbjuder dig rättshjälp. I sådana fall kan du ofta inte beviljas svensk rättshjälp för samma sak.

Du ansöker om rättshjälp hos Rättshjälpsmyndigheten. För mer information om detta och vilka andra krav som ställs för att du ska beviljas rättshjälp kan du kontakta Rättshjälpsmyndigheten:

Rättshjälpsmyndigheten

Box 853

851 24 Sundsvall

Telefon: 060-13 46 00

E-post: rattshjalpsmyndigheten@dom.se

Det finns också information på Rättshjälpsmyndighetens hemsida: www.rattshjalp.se

Om du har ett ombud hjälper han/hon dig med att ansöka om rättshjälp. Innan man kan få rättshjälp måste man dock först alltid vända sig till en advokat eller biträdande jurist för rådgivning. Rådgivningen i det här sammanhanget innebär att advokaten gör en preliminär bedömning av ditt ärende. För rådgivningen får man betala en viss avgift som man alltså inte kan få ersättning för genom rättshjälp. I avgiften ingår också tolk- och översättningskostnader.

Om domstol i ett annat land har beslutat att ditt barn ska återföras till Sverige kan UD i vissa fall bekosta själva hemresan för barnet och kostnaderna för dig till och från landet för att hämta hem barnet.

Andra processer som kan pågå parallellt med processen om återförande

Egenmäktighet med barn

Att olovligt föra bort ett barn är ett brott enligt svensk lag. Brottet kallas egenmäktighet med barn och regleras i 7 kap. 4 § Brottsbalken. Du kan göra en anmälan till polisen om att ditt barn blivit olovligt bortfört. Det blir då ett straffrättsligt ärende som handläggs separat från den process som UD arbetar med. Handläggningen sköts av polis och åklagare.

En process om egenmäktighet med barn hos polisen förs i så fall parallellt med en process om återförande av barnet hos UD. Innan du kontaktar polisen bör du vara medveten om att ett frivilligt återförande av barnet kan bli svårare om den bortförande föräldern är anmäld för brott. Du bör därför alltid fundera över för- och nackdelar med en eventuell polisanmälan och först åtminstone undersöka vilka möjligheter som kan finnas för att få till stånd ett frivilligt återförande.

Vårdnadstvist

I vissa fall när en förälder fört barnet till ett annat land inleder föräldern också en process om ensam vårdnad i det landet. Detta görs ofta i hopp om att det landets domstol ska besluta om ensam vårdnad för den föräldern och att han/hon således inte ska behöva lämna tillbaka barnet. Haagkonventionen föreskriver att en domstol inte får fatta beslut om vårdnad förrän Haagprocessen är slutförd. Domstolen i Haagprocessen ska således först avgöra om barnet ska återföras till sitt hemvistland eller inte. Om domstolen kommer fram till att barnet ska återföras är det således domstolen i barnets hemland som sedan får pröva frågan om vårdnad.

Om ditt barn har blivit bortfört och du får kännedom om att den andra föräldern har initierat en process om vårdnad i det andra landet är det viktigt att du informerar UD om detta. UD kommer då att be det andra landets centralmyndighet att begära att domstolen i det andra landet stoppar processen till dess att Haagärendet är avgjort.

Om det däremot pågår en vårdnadsprocess i Sverige när ditt barn blir bortfört till ett annat land kan den processen fortsätta, efter-

som det är i Sverige som barnet hade hemvist innan det fördes bort. Svensk domstol har då rätt att döma i frågan.

Övrigt att tänka på

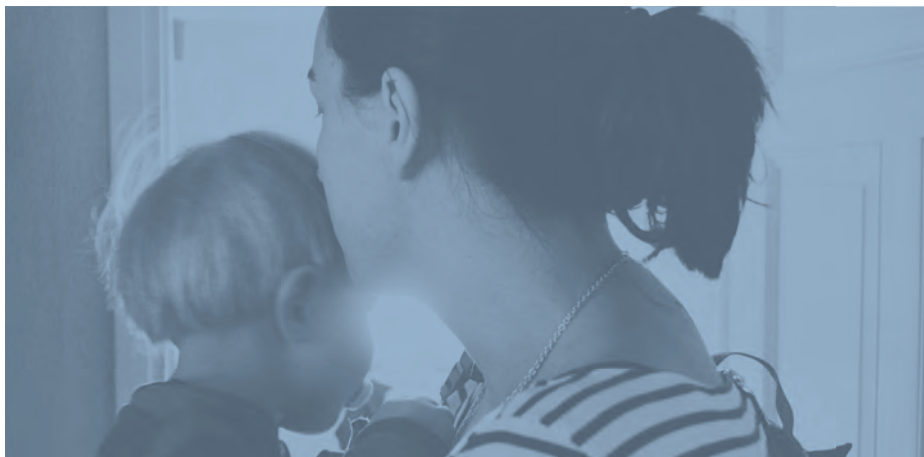
Media

Publicitet i barnbortförandeärenden kan ha både för- och nackdelar. Negativa konsekvenser av publicitet kan till exempel vara att den bortförande föräldern känner sig pressad och gömmer sig med barnet. Detta skapar naturligtvis än mer stress och påfrestning för barnet. Publicitet kan i vissa fall även ha en negativ påverkan på vissa länders myndigheter och aktörer, och göra dem mindre benägna att hjälpa till i arbetet. Det är därför viktigt att du, om du funderar på att involvera media, först diskuterar detta med ditt ombud och överväger vilka konsekvenser ett sådant beslut skulle kunna ha i just ditt ärende.

Återförande på egen hand

Som förälder kan det kanske kännas lockande att resa till det land där barnet befinner sig och själv försöka ta tillbaka barnet. UD avråder dock bestämt från detta. Även om bortförandet av ditt barn från Sverige skulle vara olovligt enligt svensk lag, kan det vara lika olovligt, och kanske även brottsligt enligt det andra landets lag, om du försöker att ta tillbaka barnet. Om du skulle försöka ta tillbaka ditt barn själv, riskerar du således inte bara att sätta ditt barn i fara, utan också att själv bli åtalad och dömd i det andra landet. Det samma gäller om du skulle anlita någon utomstående att försöka att på ditt uppdrag ta tillbaka barnet. I det här sammanhanget är det viktigt att återigen komma ihåg att på samma sätt som vi i Sverige förväntar oss att man respekterar våra lagar, förväntar sig det andra landet att man respekterar lagarna där.

För att få till stånd ett återförande som varken innebär någon fara för dig eller för barnet, och som dessutom är varaktigt i den meningen att det är lagligt från båda ländernas synsätt, är det viktigt att gå genom de kanaler och de system som står till buds och som har beskrivits i den här skriften.

Bryssel II-förordningen

Bryssel II-förordningen i förhållande till 1980 års Haagkonvention

Ny prövning av frågan om återförande

Bryssel II-förordningen är en EU-förordning som kompletterar 1980 års Haagkonvention om olovligt bortförda eller kvarhållna barn. Detta sker bland annat genom att den ger domstolen i den medlemsstat där barnet var bosatt före bortförandet eller kvarhållandet möjlighet att ersätta en dom från en domstol i det land dit barnet förts om att barnet inte ska återlämnas med ett beslut om att barnet trots denna dom ska återföras.

Domstolen i den medlemsstat som prövar om barnet ska återföras kan i vissa situationer besluta att barnet inte ska återföras trots att barnet olovligen bortförts eller kvarhållits där. Så kan vara fallet om domstolen anser att det finns en allvarlig risk att barnet skulle försättas i fara om det återfördes, eller om domstolen finner att barnet själv inte vill bli återlämnat och det är så gammalt och moget att det finns anledning att ta hänsyn till barnets vilja.

Genom Bryssel II-förordningen kan den kvarvarande föräldern sägas få en andra chans att få frågan om återförande prövad i domstol. Detta sker då i det land där barnet hade hemvist före bortförandet.

Utsträckt giltighet av svensk vårdnadsdom

Bryssel II-förordningen anger också att ett beslut som har fattats i ett EU-land om föräldraansvar (t.ex. vårdnad, umgänge och boende), ska gälla även i andra EU-länder. Det betyder att om du t.ex. har ensam vårdnad enligt beslut av en svensk domstol, gäller det beslutet även i de andra EU-länderna. Detsamma gäller om du har ett avtal med den andra föräldern som blivit fastställt av socialnämnden.

För att du ska kunna ansöka om att beslutet ska genomföras (eller förklaras verkställbart) i det andra EU-landet kan du göra en ansökan genom UD som förmedlar denna vidare till centralmyndigheten i det berörda landet. Ansökningsformulär hittar du på vår webbplats: <http://www.regeringen.se/sb/d/2555/a/109570>.

För att få en dom om vårdnad som meddelats i ett annat EU-land erkänd eller förklarad verkställbar i Sverige ska du ansöka om detta vid svensk domstol. En dom om umgänge eller återförande som meddelats i ett annat EU-land verkställs vid svensk tingsrätt i enlighet med 21 kap. föräldrabalken. Det betyder att domstolen kan vägra verkställighet bara om barnet motsätter sig det. Det är barnets ålder och mognad som avgör vilken tyngd barnets synpunkter har. Beslutar domstolen om verkställighet får den även besluta om vissa tvångsåtgärder, t.ex. vitesföreläggande eller beslut om hämtning av barnet genom polisens försorg. I första hand ska domstolen dock se till att avgörandet följs frivilligt. Ansökan om verkställighet görs vid den tingsrätt där barnet har hemvist eller vid Stockholms tingsrätt om barnet saknar hemvist i Sverige. Du kan även vända dig till UD med din ansökan som då förmedlar den vidare till behörig domstol i Sverige. Ansökningsformulär hittar du på vår hemsida <http://www.regeringen.se/sb/d/2555/a/109570>. Vid ansökan om verkställighet behövs oftast ett juridiskt ombud.

Bryssel II-förordningen gäller för alla EU-länder utom Danmark.

1996 års Haagkonvention

Sedan den 1 januari 2013 gäller ytterligare en Haagkonvention om internationellt samarbete till skydd för barn i Sverige – 1996 års Haagkonvention. UD är också här svensk centralmyndighet. 1996 års Haagkonvention ger bl.a. den förälder som bor i ett annat land än barnet möjlighet att be om upplysning om hur barnet mår. Den innehåller i stora delar liknande bestämmelser som Bryssel II-förordningen men är tillämpbar mellan Sverige och länder utanför EU, i den mån landet ifråga tillträtt konventionen. Bor barnet i ett EU-land (utom Danmark) ska Bryssel II-förordningen tillämpas framför 1996 års Haagkonvention.

Enligt konventionen kan ett utländskt beslut om föräldraansvar gälla och verkställas i Sverige. Vid verkställighet av en dom eller ett beslut enligt 1996 års Haagkonvention kan det vara lämpligt att anlita ett juridiskt ombud för att få hjälp med ansökan om verkställighet.

